

Porto második évfordulója: hogyan áll a Szociális Európa?

Idén májusban emlékezhettünk meg a portói szociális csúcstalálkozóról, annak második évfordulója kapcsán. A születésnap jó alkalmat szolgáltat a Szociális Európa több évtizedes álma megvalósulásának összegzésére is.

Idestova négy évtizeddel ezelőtt, az egységes belső piaci program indulásával egy időben vetődött fel az a Jacques Delors, a Bizottság akkori elnöke által is felkarolt gondolat, hogy az európai integráció ne csak a piacok és a tőke, hanem a szociális szolgáltatások integrációját is jelentse. Míg azonban az egységes belső piaci program látványos sikereket magáénak tudva diadalmasan menetelt előre, a Szociális Európa elképzelése sokáig csak politikai vágyálom maradt.¹ A tagállamok, ragaszkodva hatásköreikhez, évtizedeken keresztül megőrizték teljes önállóságukat ezekben a szakpolitikákban, az elképzelés hívei pedig nem nagyon találtak jogilag is kifogástalan megoldást a szupranacionális szabályozás megágyazására.

Egy ideig a szociális dömping jelszava volt sokak számára a megfelelő politikai alap.² Elsősorban a keleti bővítés utáni időszakban a saját munkaerőpiacukat az olcsó és hatékony kelet-európai munkavállalóktól féltő nyugat-európai politikusok használták érvként a szociális dömpinget, akik – a kereskedelempolitikában megszokott dömpingellenes jogalkotáshoz hasonlóan – olyan uniós szintű jogalkotást tartottak szükségesnek, amely megakadályozza, hogy a számukra irreális bérért dolgozó kelet-európaiak munkát vállalhassanak a nyugat-európai országokban.

A 2016-os brexitnépszavazás csak katalizátor volt a probléma uniós szintű megoldásában. Az Európai Uniót elhagyni kívánók ugyanis az Egyesült Királyságban – sikeresen – éppen azzal érveltek, hogy a szabad és korlátozásmentes európai munkaerőpiac előnyeit kihasználva az olcsó kelet-európai munkavállaló lassan kiszorítja a britet a szigetország állásaiból. Az érvelés hatásosnak bizonyult, és nem kis mértékben járult hozzá az Európai Unió elhagyását támogatók győzelméhez a népszavazáson.

¹ FERNANDES-VANDENBROUCKE 2018.

² Európai Parlament 2016.

A brexitnépszavazás után alig több mint egy évvel tartották meg 2017 őszén a göteborgi szociális csúcstalálkozót, ahol már elsődleges célként jelölték meg, hogy az erősödő populizmus elleni lépésként erősítsék meg az Európai Unió szociális dimenzióját.³ Az ekkor elfogadott dokumentum szélesen értelmezte a szociális dimenziót, és nemcsak a hagyományos népjóléti, hanem a társadalmi integrációt szolgáló, valamint az oktatás, a képzés és a kultúra közösségeket erősítő hatását is támogató lépésekről is hoztak döntéseket a tagállamok állam- és kormányfői. Átfogó programként ekkor hirdették meg a szociális jogok európai pillérét,⁴ amely átfogó és egymással összefüggő elemekből szakpolitikai rendszerré alakítja az európai integráció szociális dimenzióját támogató politikákat.

Három és fél évvel később, a portugál elnökség egyik legfontosabb eseményeként szervezték meg a portói szociális csúcstalálkozót,⁵ amelynek egyrészt a göteborgi elvek gyakorlatba ültetése, másrészt pedig egyfajta számvetés volt a küldetése. A csúcstalálkozó előtt két hónappal az Európai Bizottság egy cselekvési tervet jelentetett meg azzal a céllal, hogy kimozdítsa a Szociális Európa elképzelés megvalósítását a holtpontról. Valójában azonban fordulópontot sem a cselekvési terv, sem pedig maga a csúcstalálkozó nem tudott elérni.⁶

A portói csúcstalálkozó kétéves évfordulója ugyanakkor jó alkalmat szolgáltatott arra, hogy az erre emlékező szociális fórumon Nicolas Schmit szociális jogokért felelős biztos beszámoljon az érdekelteknek a folyamat állásáról.⁷ Ha áttörés nem is, az egyes szakpolitikákban számos olyan lépés történt, amely legalábbis jogi kereteit tekintve egységesebb szabályozású Európai Uniót céloz meg ezeken a területeken. Ugyanakkor a koronavírus-járvány, az orosz–ukrán háború, a migrációs válság bőven szolgáltat magyarázatot arra is, hogy a Szociális Európa víziójának megvalósítása miért nem halad kellő ütemben.

Az eddig meghozott döntések végrehajtása az esetek többségében – uniós hatáskör hiányában – önkéntes, nem kikényszeríthető. Ennek fényében például a készségek paktumához csatlakozó 1500 szervezet, amely tízmillió ember átképzését ígéri ez elkövetkező évekre, ugyan tekinthető tiszteletre méltó számnak, ám az európai gazdaság szempontjából alig észrevehető. Vállalásuk sikeressége pedig felettébb bizonytalan.

³ Európai Bizottság 2017.

⁴ European Commission [é. n.].

⁵ KALAS 2021.

⁶ KALAS 2021.

⁷ European Commission 2023a.

Hasonlóképpen inkább csak programszerű, a jövő nagyszerűnek szánt elképzeléseire koncentráló beszéd Ursula von der Leyené, amelyet az Európai Szakszervezeti Konföderáció (ETUC) tizenötödik kongresszusán mondott el,⁸ annak ötvenedik születésnapján. Az európai szociális piacgazdaság elképzelésének ünneplésén, valamint a szakszervezeti konföderáció dicséretén túl sok gyakorlati eredményt nem tudott felmutatni, amikor az uniós szintű szociális piacgazdaság eredményeiről számolt be.

A Szociális Európa elképzelésének megvalósítása tehát egyelőre várat magára. Valószínűleg ez így is marad mindaddig, amíg a tagállamok el nem tudják dönteni, hogy a megkívánt szociális színvonal megvalósításának finanszírozását kinek kell állnia. Ha megmarad a nemzeti kasszák főszerepe, akkor nem nagyon lesz változás a közeljövőben. Ha az uniós költségvetés átveszi a finanszírozás terhét, akkor pedig a nettó befizető országoknak kell alaposan a zsebükbe nyúlniuk, hogy a közép- és kelet-európai jóléti átmenetet finanszírozzák.

2023. június 1.

Felhasznált irodalom

- Európai Bizottság (2017): *Szociális csúcstalálkozó a tisztességes munkafeltételekről és a növekedésről: az EU szociális dimenziójának megerősítése*. Sajtóközlemény, 2017. november 16. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_17_4643
- Európai Parlament (2016): *Szociális dömping: egyenlő béreket és juttatásokat sürgetnek az EP-képviselők*. 2016. szeptember 21. Online: www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/economy/20160916STO43171/szocialis-domping-egyenlo-bereket-es-juttatasokat-surgetnek-az-ep-kepviselok
- European Commission (2023a): *Speech by Commissioner Schmit at the Porto Social Forum 2023*. 2023. május 27. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_2961
- European Commission (2023b): *Speech by President von der Leyen at the 15th Congress of the European Trade Union Confederation*. 2023. május 25. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_23_2926
- European Commission [é. n.]: *Employment, Social Affairs & Inclusion*. Online: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1226&langId=en>

⁸ European Commission 2023b.

- FERNANDES, Sofia – VANDENBROUCKE, Frank (2018): Social Europe: From Slogan to Reality. In CHOPIN, Thierry – FOUCHER, Michel (szerk.): *Schuman Report on Europe, State of the Union 2018*. Editions Marie B, coll. "Lignes de repères". Online: <https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2020/08/SocialEuropefromSlogantoReality-FernandesVandenbroucke-Sept18-1.pdf>
- KALAS Vivien (2021): Szociális csúcstalálkozó Portóban. *Ludovika.hu*, 2021. május 7. Online: www.ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2021/05/07/szocialis-csucstalalkozo-portoban/